



Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tionde avdelningen)

den 22 januari 2020 *

”Begäran om förhandsavgörande – Fri rörlighet för personer – Unionsmedborgarskap – Rätt att fritt röra sig och uppehålla sig på medlemsstaternas territorium – Direktiv 2004/38/EG – Artikel 17.1 a – Permanent uppehållsrätt – Erhållande före utgången av en fortlöpande bosättningsperiod på fem år – Arbetstagare som vid den tidpunkt då denne slutade arbeta hade uppnått åldern för att göra gällande rätten till ålderspension”

I mål C-32/19,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Oberster Gerichtshof (Högsta domstolen, Österrike) genom beslut av den 19 december 2018, som inkom till domstolen den 18 januari 2019, i målet

AT

mot

Pensionsversicherungsanstalt,

meddelar

DOMSTOLEN (tionde avdelningen)

sammansatt av I. Jarukaitis, ordförande på tionde avdelningen, E. Regan (referent), ordförande på femte avdelningen, och domaren E. Juhász,

generaladvokat: M. Szpunar,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Pensionsversicherungsanstalt, genom J. Milchram, A. Ehm och T. Mödlagl, Rechtsanwälte,
- Österrikes regering, genom J. Schmoll och G. Hesse, båda i egenskap av ombud,
- Sveriges regering, genom A. Falk, C. Meyer-Seitz, H. Shev, H. Eklinger och J. Lundberg, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: tyska.

– Europeiska kommissionen, genom B.-R. Killmann, J. Tomkin och E. Montaguti, samtliga i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 17.1 a i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG (EUT L 158, 2004, s. 77, samt rättelse EUT L 229, 2004, s. 35, och EUT L 197, 2005, s. 34).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan AT och Pensionsversicherungsanstalt (pensionsmyndigheten, Österrike). Målet rör den senares vägran att såsom komplettering till hans ålderspension bevilja honom tilläggsersättning enligt den österrikiska lagen.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Förordning (EEG) nr 1251/70

- 3 I artikel 2.1 i kommissionens förordning (EEG) nr 1251/70 av den 29 juni 1970 om arbetstagares rätt att stanna kvar inom en medlemsstats territorium efter att ha varit anställda där (EGT L 142, 1970, s. 24) föreskrevs följande:

”Följande personer skall ha rätt att varaktigt stanna kvar inom en medlemsstats territorium:

- a) En arbetstagare som vid den tidpunkt då han eller hon upphör att arbeta har uppnått den ålder som enligt lag i denna medlemsstat berättigar till ålderspension, och som har varit anställd i staten åtminstone under de senaste tolv månaderna och utan avbrott bott där under mer än tre år.

...”

Direktiv 75/34/EEG

- 4 I artikel 2 i rådets direktiv 75/34/EEG av den 17 december 1974 om rätten för medborgare i en medlemsstat att stanna kvar inom en annan medlemsstats territorium efter att där ha drivit egen rörelse (EGT L 14, 1975, s. 10), föreskrevs följande i punkt 1:

”Varje medlemsstat skall erkänna att följande personer har rätt att varaktigt stanna kvar inom deras territorium:

- a) Varje person som vid den tid då han upphör med verksamheten har uppnått den ålder som enligt lag i denna stat berättigar till ålderspension och som har bedrivit egen verksamhet i denna stat under de närmast föregående tolv månaderna och utan avbrott bott där mer än tre år.

När lagen i denna medlemsstat inte ger vissa kategorier av egna företagare rätt till ålderspension, skall ålderskravet anses uppfyllt, då förmånstagaren fyller 65 år.

...”

Direktiv 2004/38

- 5 I skälen 10 och 17–19 i direktiv 2004/38 anges följande:

”(10) Personer som utövar sin rätt till fri rörlighet bör emellertid inte bli en orimlig belastning för den mottagande medlemsstatens sociala biståndssystem under den första tiden av vistelsen. Därför bör unionsmedborgarnas och deras familjemedlemmars uppehållsrätt under längre tid än tre månader vara underkastad villkor.

...

(17) Permanent uppehållsrätt för unionsmedborgare som har valt att bosätta sig varaktigt i en annan medlemsstat skulle stärka känslan av ett gemensamt unionsmedborgarskap och är en nyckelfaktor för att främja social sammanhållning, som är ett av gemenskapens grundläggande mål. En permanent uppehållsrätt bör därför föreskrivas för alla unionsmedborgare och deras familjemedlemmar som har varit stadigvarande bosatta i den mottagande medlemsstaten i enlighet med villkoren i detta direktiv under fem års tid utan att bli utvisade.

(18) För att utgöra ett verkligt instrument för integration i den mottagande medlemsstat där unionsmedborgaren är bosatt, bör den permanenta uppehållsrätten när den en gång erhållits inte omfattas av villkor.

(19) Vissa särskilda förmåner för unionsmedborgare som är arbetstagare eller egenföretagare och deras familjemedlemmar, vilka kan möjliggöra för dem att erhålla en permanent uppehållsrätt innan de har varit bosatta i fem år i den mottagande medlemsstaten, bör behållas, eftersom de utgör förvärvade rättigheter enligt [förordning nr 1251/70] och [direktiv 75/34].”

- 6 Kapitel III i direktiv 2004/38 har rubriken ”Uppehållsrätt” och omfattar artiklarna 6–15 i direktivet.

- 7 I artikel 6.1 i direktivet, vilken har rubriken ”Uppehållsrätt i högst tre månader”, föreskrivs följande:

”Unionsmedborgare skall ha rätt att uppehålla sig på en annan medlemsstats territorium i högst tre månader utan några andra villkor eller formaliteter än kravet på att inneha ett giltigt identitetskort eller pass.”

- 8 I artikel 7 i direktivet, med rubriken "Uppehållsrätt för längre tid än tre månader", anges följande i punkt 1:

"Varje unionsmedborgare skall ha rätt att uppehålla sig inom en annan medlemsstats territorium under längre tid än tre månader om den berörda personen

- a) är anställd eller egenföretagare i den mottagande medlemsstaten, eller
- b) för egen och sina familjemedlemmars räkning har tillräckliga tillgångar för att inte bli en belastning för den mottagande medlemsstatens sociala biståndssystem under vistelsen, samt har en heltäckande sjukförsäkring som gäller i den mottagande medlemsstaten, eller
- c) – är inskriven vid en privat eller statlig institution, som är erkänd eller finansierad av den mottagande medlemsstaten på grundval av dess lagstiftning eller administrativa praxis, med huvudsyftet att bedriva studier eller genomgå en yrkesutbildning
– samt har en heltäckande sjukförsäkring som gäller i den mottagande medlemsstaten samt avger en försäkran till den behöriga nationella myndigheten, i form av en förklaring eller på något annat valfritt likvärdigt sätt, om att han har tillräckliga tillgångar för att kunna försörja sig själv och familjen, så att de inte blir en belastning för den mottagande medlemsstatens sociala biståndssystem under deras vistelseperiod, eller
- d) är familjemedlem som följer med eller ansluter sig till en unionsmedborgare som uppfyller kraven i a, b eller c."

- 9 I artikel 14 i direktiv 2004/38, med rubriken "Bibehållen uppehållsrätt", föreskrivs följande:

"1. Unionsmedborgare och deras familjemedlemmar skall ha uppehållsrätt enligt artikel 6 så länge de inte blir en belastning för den mottagande medlemsstatens sociala biståndssystem.

2. Unionsmedborgare och deras familjemedlemmar skall ha uppehållsrätt enligt artiklarna 7, 12 och 13 så länge de uppfyller villkoren i dessa artiklar.

I särskilda fall då det finns rimliga tvivel på huruvida en unionsmedborgare eller dennes familjemedlemmar uppfyller kraven i artiklarna 7, 12 och 13 får medlemsstaterna kontrollera att dessa krav är uppfyllda. Denna kontroll skall inte genomföras systematiskt."

- 10 Kapitel IV i direktiv 2004/38, med rubriken "Permanent uppehållsrätt", innehåller bland annat ett avsnitt I, som har rubriken "Berättigande", i vilken återfinns artiklarna 16 och 17 i direktivet.

- 11 Artikel 16 i direktivet har rubriken "Allmän regel för unionsmedborgare och deras familjemedlemmar". I punkt 1 i den artikeln föreskrivs följande:

"Unionsmedborgare som har uppehållit sig lagligt under en fortlöpande period av fem år i den mottagande medlemsstaten skall ha permanent uppehållsrätt där. Denna rätt skall inte vara underkastad villkoren i kapitel III."

- 12 I artikel 17 i samma direktiv, som har rubriken ”Undantag för personer som inte längre arbetar i den mottagande medlemsstaten och deras familjemedlemmar”, föreskrivs följande i punkt 1:

”Genom undantag från artikel 16 skall följande personer ges permanent uppehållsrätt i den mottagande medlemsstaten, även om de inte har varit bosatta där under en fortlöpande period av fem år:

- a) Anställda eller egenföretagare som, när de upphör att arbeta, har uppnått den ålder som enligt den mottagande medlemsstatens lag krävs för rätt till ålderspension eller anställda som upphör att vara anställda i samband med förtidspensionering, om de har arbetat och uppehållit sig i den medlemsstaten åtminstone under de tolv föregående månaderna och fortlöpande har uppehållit sig i landet i minst tre år.

...”

Österrikisk rätt

- 13 I 53a § i Niederlassungs- und Aufenthaltsgesetz (lag om bosättning och vistelse, BGBl. I, 100/2005), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet, föreskrivs följande i punkterna 1 och 3:

”1) Medborgare i [Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES)] som har uppehållsrätt enligt unionsrätten (51 § och 52 §) ges permanent uppehållsrätt efter att lagligen ha vistats i landet under en fortlöpande period av fem år, oavsett om de ytterligare villkor som föreskrivs i 51 § eller 52 § är uppfyllda. På begäran ska dessa personer omedelbart erhålla ett intyg om permanent uppehållsrätt, efter att vistelsens varaktighet kontrollerats.

...

3) Genom undantag från punkt 1 ges EES-medborgare enligt 51 § stycke 1 punkt 1 permanent uppehållsrätt före utgången av femårsperioden om

1. de har uppnått den lagstadgade pensionsåldern när de upphör att arbeta, eller är anställda som upphör att arbeta i samband med förtidspensionering, om de har arbetat i landet åtminstone under de tolv föregående månaderna och fortlöpande har varit bosatta i landet i minst tre år,
2. de vistas kontinuerligt i landet sedan minst två år och upphör att arbeta där till följd av bestående arbetsoförmåga. Det inte uppställs något krav på vistelsens varaktighet om denna oförmåga beror på en arbetsolycka eller yrkessjukdom som berättigar personen i fråga till en förmån som helt eller delvis utbetalas av en österrikisk pensionsförsäkringsinstitution, eller
3. har arbetat och uppehållit sig i landet under en fortlöpande period av tre år och därefter arbetar i en annan medlemsstat i Europeiska unionen, och därvid behåller sin bostad i landet och återvänder dit i regel åtminstone en gång i veckan.

För förvärv av rätten enligt punkterna 1 och 2 ska anställningsperioder i en annan medlemsstat i Europeiska unionen anses som anställningsperioder i landet. ...”

- 14 I 292 § punkt 1 i Allgemeines Sozialversicherungsgesetz (den allmänna socialförsäkringslagen) föreskrivs följande:

”Om pensionen, tillsammans med den pensionsberättigades övriga nettoinkomster och de belopp som ska beaktas enligt 294 §, inte uppnår det riktvärde som är tillämpligt på den pensionsberättigade (293 §), har denne, i enlighet med bestämmelserna i detta avsnitt, rätt till en tilläggsersättning till pensionen, under förutsättning att han eller hon lagligen och stadigvarande vistas i landet.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 15 Klaganden i det nationella målet, som är född den 28 januari 1950 och är rumänsk medborgare, vistas oavbrutet i Österrike sedan den 21 augusti 2013 och uppnådde den lagstadgade pensionsåldern den 28 januari 2015.
- 16 Från den 1 oktober 2013 och fram till dess att han faktiskt pensionerades den 31 augusti 2015 arbetade klaganden i det nationella målet i en tobaksaffär tolv timmar per vecka. Från den 1 april 2016 till den 1 februari 2017, som var det datum då han slutgiltigt drog sig tillbaka från förvärvslivet, arbetade han på nytt i denna tobaksaffär kortare tid än de 20 timmar i veckan som föreskrevs i hans anställningsavtal, för att kunna erhålla ett intyg om registrering som arbetstagare i enlighet med 51.1 § led 1 i lagen om bosättning och vistelse. Detta intyg utfärdades av den österrikiska myndigheten den 10 augusti 2016.
- 17 Klaganden i det nationella målet erhåller en österrikisk ålderspension på 26,73 euro per månad och en rumänsk ålderspension på 204 euro per månad.
- 18 Den 14 februari 2017 ansökte klaganden i det nationella målet om att från och med den 1 mars 2017 erhålla en tilläggsersättning enligt 292 § i den allmänna socialförsäkringslagen för att komplettera ålderspensionen. Till stöd för sin ansökan åberopade han att han hade permanent uppehållsrätt i Österrike enligt artikel 17.1 a i direktiv 2004/38.
- 19 Pensionsmyndigheten avslag ansökan med motiveringen att klaganden i det nationella målet vistades olagligen i Österrike.
- 20 Landesgericht Graz (regional domstol i Graz, Österrike) ogillade klagandens överklagande av pensionsmyndighetens beslut. Den domstolen fann att de villkor som föreskrivs i artikel 17.1 a i direktiv 2004/38, det vill säga utövandet av en verksamhet i den mottagande medlemsstaten under de senaste tolv månaderna och bosättning utan avbrott i denna medlemsstat sedan tre år tillbaka, även är tillämpliga när arbetstagaren upphör med sin verksamhet på grund av att han har uppnått den lagstadgade pensionsåldern. Klaganden uppfyllde inte dessa villkor.
- 21 Oberlandesgericht Graz (Regionala överdomstolen i Graz, Österrike) ogillade klagandens överklagande av Landesgericht Graz (regional domstol i Graz) avgörande och bekräftade den sistnämnda domstolens tolkning av artikel 17.1 a i nämnda direktiv.
- 22 Klaganden överklagade till Oberster Gerichtshof (Högsta domstolen, Österrike), vilken fann att det inte har bestritts att klaganden, i egenskap av unionsmedborgare som inte är ekonomiskt aktiv, åtminstone sedan hans andra anställning avslutats, inte har tillräckliga tillgångar i den mening som avses i artikel 7.1 a och b i samma direktiv. Den domstolen har tillagt att klaganden vid referensdagen enligt österrikisk rätt, det vill säga den 1 mars 2017, ännu inte hade uppehållit sig i Österrike under en oavbruten period av fem år.
- 23 Med avseende på avgörandet av det mål som är anhängigt vid den hänskjutande domstolen frågar sig således den domstolen huruvida de villkor avseende varaktighet som föreskrivs i artikel 17.1 a sista ledet i direktiv 2004/38 även är tillämpliga på anställda och egenföretagare som, vid den tidpunkt då de upphör att arbeta, redan har uppnått den lagstadgade pensionsåldern i värdstaten.
- 24 Den hänskjutande domstolen har i detta avseende preciserat att frågan vid vilken tidpunkt klaganden i det nationella målet ska anses ha upphört att arbeta saknar betydelse för utgången i det nationella målet, eftersom de kumulativa villkoren i artikel 17.1 a i direktivet inte är uppfyllda, oavsett vilken tidpunkt som ska beaktas. När sökanden den 31 augusti 2015 för första gången slutade arbeta i Österrike efter att ha uppnått den lagstadgade pensionsåldern, hade han visserligen arbetat under de senaste tolv månaderna, men han hade ännu inte varit bosatt utan avbrott sedan tre år i den

medlemsstaten. När hans andra anställning upphörde den 1 februari 2017 hade han varit bosatt i nämnda medlemsstat i mer än tre år, men denna andra anställning varade endast tio månader innan han slutligen pensionerades.

- 25 Mot denna bakgrund beslutade Oberster Gerichtshof (Högsta domstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:

”1) Ska artikel 17.1 a i [direktiv 2004/38] tolkas så, att anställda, när de upphör att arbeta, ska ha uppnått den ålder som enligt den anställningsstatens lag krävs för rätt till ålderspension, ha arbetat åtminstone under de tolv föregående månaderna och fortlöpande ha uppehållit sig i anställningsstaten i minst tre år, för att ges permanent uppehållsrätt i den medlemsstaten, även om de inte har varit bosatta där under en period av fem år?

- 2) Om fråga 1 besvaras nekande:

Har anställda enligt artikel 17.1 a, första fallet, i direktiv 2004/38 rätt till permanent uppehållsrätt om de börjar arbeta i en annan medlemsstat vid en tidpunkt då det kan förutses att de endast under en begränsad tid kommer att kunna arbeta innan de uppnår den lagstadgade pensionsåldern och på grund av låga inkomster under alla omständigheter kommer att hänvisas till den mottagande medlemsstatens sociala biståndssystem efter det att de har upphört att arbeta?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

- 26 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 17.1 a i direktiv 2004/38 ska tolkas så, att, med avseende på erhållande av en rätt att permanent uppehålla sig i den mottagande medlemsstaten innan arbetstagaren har uppehållit sig i den mottagande medlemsstaten utan avbrott under de senaste fem åren, villkoren att arbetstagaren har arbetat i den mottagande medlemsstaten under åtminstone de senaste tolv månaderna och har varit bosatt där utan avbrott sedan tre år tillbaka är tillämpliga på en arbetstagare som när denne upphör att arbeta har uppnått den ålder som föreskrivs i lagstiftningen i denna medlemsstat för att göra gällande sin rätt till ålderspension.
- 27 Vad för det första gäller lydelsen av denna bestämmelse konstaterar domstolen att denna, för erhållande av permanent uppehållsrätt i den mottagande medlemsstaten, anger två omständigheter som rör den tidpunkt då en anställd eller egenföretagare upphör att arbeta, nämligen dels den tidpunkt då denne har uppnått den ålder som föreskrivs i den relevanta nationella lagstiftningen för att göra gällande sin rätt till ålderspension, dels den tidpunkt då vederbörande har upphört att arbeta till följd av förtida pensionering.
- 28 Den hänskjutande domstolen önskar, med avseende på tillämpningen av artikel 17.1 a i direktiv 2004/38, få klarhet i huruvida det eventuellt ska göras åtskillnad mellan dessa båda omständigheter, men det finns inget i denna bestämmelses ordalydelse som tyder på att det är lämpligt att begränsa tillämpligheten av de villkor som avser den period då personen i fråga ska ha arbetat samt längden på bosättningen till enbart de situationer där personen upphör att arbeta till följd av förtidspensionering.

- 29 Det framgår nämligen av denna bestämmelses uppbyggnad att de villkor som anges i den sista delen av meningen, vilken har införts genom konjunktionen "om", gäller såväl för den ena som för den andra av de omständigheter som regleras i den bestämmelsen. Dessa villkor ska således vara uppfyllda av en arbetstagare som, vid den tidpunkt då han eller hon upphör att arbeta, har uppnått den ålder som föreskrivs i värdmedlemsstatens lagstiftning för att göra gällande sin rätt till ålderspension.
- 30 Denna tolkning vinner stöd av systematiken i direktiv 2004/38. I detta hänseende ska det för det första konstateras att det i artikel 19 i direktivet anges att vissa särskilda förmåner för unionsmedborgare som är arbetstagare eller egenföretagare och deras familjemedlemmar, vilka kan möjliggöra för dem att erhålla en permanent uppehållsrätt innan de har varit bosatta i fem år i den mottagande medlemsstaten, bör behållas, eftersom de utgör förvärvade rättigheter enligt förordning nr 1251/70 och direktiv 75/34.
- 31 I artikel 2.1 a i förordning nr 1251/70 föreskrevs att en arbetstagare – som vid den tidpunkt då han eller hon upphör att arbeta har uppnått den ålder som enligt lag i denna medlemsstat berättigar till ålderspension, och som har varit anställd i den staten åtminstone under de senaste tolv månaderna och utan avbrott bott där under mer än tre år – ska ha rätt att varaktigt stanna kvar inom en medlemsstats territorium. I artikel 2.1 a i direktiv 75/34 föreskrevs en liknande regel för egenföretagare.
- 32 Även om unionslagstiftaren i enlighet med artikel 17.1 a i direktiv 2004/38 har utvidgat undantaget i denna bestämmelse till att omfatta arbetstagare som inte längre arbetar som anställda efter att ha gått i förtidspension, går det således inte att av detta dra slutsatsen att unionslagstiftaren har för avsikt att befria de övriga arbetstagarna från de villkor som anges i denna bestämmelse och som redan gällde för dem i kraft av förordning nr 1251/70 eller direktiv 75/34.
- 33 För det andra erinrar domstolen om att det genom direktiv 2004/38 införts ett system där uppehållsrätten i den mottagande medlemsstaten förvärvas gradvis. Detta system återger i princip de etapper och villkor som föreskrevs i de unionsrättsakter och den rättspraxis som gällde innan direktivet trädde i kraft och som utmynnar i permanent uppehållsrätt (dom av den 17 april 2018, B och Vomero, C-316/16 och C-424/16, EU:C:2018:256, punkt 51 och där angiven rättspraxis).
- 34 För vistelser upp till tre månader begränsas de villkor och formaliteter som ska uppfyllas för uppehållsrätt enligt artikel 6 i direktiv 2004/38 till krav på att inneha ett giltigt identitetskort eller pass. Enligt artikel 14.1 i direktivet bibehålls uppehållsrätten så länge unionsmedborgaren och dennes familjemedlemmar inte blir en belastning för den mottagande medlemsstatens sociala biståndssystem (dom av den 17 april 2018, B och Vomero, C-316/16 och C-424/16, EU:C:2018:256, punkt 52 och där angiven rättspraxis).
- 35 För vistelser som överstiger tre månader krävs för uppehållsrätt att villkoren i artikel 7.1 i direktiv 2004/38 är uppfyllda. Enligt artikel 14.2 i direktivet bibehålls uppehållsrätten för unionsmedborgaren och dennes familjemedlemmar så länge de uppfyller villkoren. Det följer av i synnerhet skäl 10 i detta direktiv att villkoren bland annat syftar till att förhindra att personerna blir en orimlig belastning för den mottagande medlemsstatens sociala biståndssystem (dom av den 17 april 2018, B och Vomero, C-316/16 och C-424/16, EU:C:2018:256, punkt 53 och där angiven rättspraxis).
- 36 Slutligen följer det av artikel 16.1 i direktivet att unionsmedborgare som har uppehållit sig lagligt under en fortlöpande period av fem år i den mottagande medlemsstaten erhåller permanent uppehållsrätt där och att denna rätt inte är underkastad villkoren i föregående punkt. När den permanenta uppehållsrätten väl erhållits ska den enligt skäl 18 i direktivet inte omfattas av något annat villkor, och detta för att den ska utgöra ett verkligt instrument för integration i samhället i den mottagande medlemsstaten (dom av den 17 april 2018, B och Vomero, C-316/16 och C-424/16, EU:C:2018:256, punkt 54 och där angiven rättspraxis).

- 37 Såsom det erinrats om i punkt 31 i denna dom ska det i detta hänseende påpekas att även om en permanent uppehållsrätt för arbetstagare som har upphört att arbeta i den mottagande medlemsstaten före införandet av direktiv 2004/38 var föremål för specifika bestämmelser i unionsrätten, omfattas en sådan rätt numera av artikel 17.1 i direktivet, eftersom sistnämnda bestämmelse, enligt dess ordalydelse, utgör ett undantag från artikel 16 i nämnda direktiv.
- 38 Bestämmelser om erhållande av en permanent uppehållsrätt i värdmedlemsstaten för arbetstagare som, vid den tidpunkt då de upphör att arbeta, har uppnått den ålder som krävs enligt lagstiftningen i denna medlemsstat för rätt till ålderspension, såsom bestämmelserna i artikel 17.1 a i direktiv 2004/38, ingår i det gradvisa system som införts genom detta direktiv och utgör, genom att en permanent uppehållsrätt kan erhållas i nämnda medlemsstat före utgången av en oavbruten period av fem års vistelse, ett system som är gynnsammare för denna kategori av unionsmedborgare. För övrigt ska bestämmelserna tolkas restriktivt, eftersom de utgör undantagsbestämmelser (se, analogt, dom av den 11 juni 2015, Zh. och O., C-554/13, EU:C:2015:377, punkt 42).
- 39 Av detta följer att dessa arbetstagare, för att få permanent uppehållsrätt i den mottagande medlemsstaten, måste uppfylla de villkor som anges i artikel 17.1 a i direktiv 2004/38 att ha arbetat i värdmedlemsstaten under åtminstone de senaste tolv månaderna och bosättning utan avbrott i denna medlemsstat sedan mer än tre år tillbaka. Att tolka denna bestämmelse så att enbart den omständigheten att en arbetstagare vid den tidpunkt då han eller hon upphör att arbeta har uppnått den ålder som krävs enligt värdmedlemsstatens lagstiftning för rätt till ålderspension räcker för att arbetstagaren ska ha rätt till permanent uppehållsrätt i denna medlemsstat, utan något annat krav på att arbetstagaren ska ha varit bosatt i nämnda medlemsstat innan personen upphör att arbeta, skulle nämligen innebära ett åsidosättande av det gradvisa system som föreskrivs i direktivet.
- 40 För det tredje skulle en tolkning som inte innebär att arbetstagare, som vid den tidpunkt då de upphör att arbeta har uppnått den ålder som krävs enligt medlemsstatens lagstiftning för rätt till ålderspension, måste uppfylla de villkor som anges i artikel 17.1 a i direktivet för att erhålla en permanent uppehållsrätt i den mottagande medlemsstaten innan en sammanhängande femårsperiod har löpt ut, strida mot syftena med direktivet.
- 41 Såsom framgår av skäl 17 i direktiv 2004/38 är permanent uppehållsrätt en nyckelfaktor för att främja social sammanhållning och har föreskrivits i direktivet för att stärka känslan av ett gemensamt unionsmedborgarskap. Unionslagstiftaren har därför gjort unionsmedborgarens integration i den mottagande medlemsstaten till en förutsättning för att erhålla sådan permanent uppehållsrätt som avses i artikel 16.1 i direktivet (dom av den 17 april 2018, B och Vomero, C-316/16 och C-424/16, EU:C:2018:256, punkt 57 och där angiven rättspraxis).
- 42 Domstolen har redan fastställt att den integration som styr förvärvet av permanent uppehållsrätt enligt artikel 16.1 i direktiv 2004/38 inte endast beror på geografiska och tidsmässiga faktorer, utan även på kvalitativa faktorer som avser graden av integration i den mottagande medlemsstaten (dom av den 17 april 2018, B och Vomero, C-316/16 och C-424/16, EU:C:2018:256, punkt 58 och där angiven rättspraxis).
- 43 Med hänsyn till det syfte som eftersträvas med direktiv 2004/38, kan en arbetstagare som vid den tidpunkt då han eller hon upphör att arbeta har uppnått den ålder som krävs enligt medlemsstatens lagstiftning för rätt till ålderspension endast beviljas permanent uppehållsrätt om hans eller hennes integration i den mottagande medlemsstaten kan styrkas med stöd av de villkor som anges i denna bestämmelse (se, analogt, dom av den 9 januari 2003, Givane m.fl., C-257/00, EU:C:2003:8, punkt 29).
- 44 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den första frågan besvaras enligt följande. Artikel 17.1 a i direktiv 2004/38 ska tolkas så, att för erhållande av permanent uppehållsrätt i den mottagande medlemsstaten före utgången av en fortlöpande bosättningsperiod på fem år, ska villkoren att arbetstagaren har arbetat i den mottagande medlemsstaten under åtminstone de senaste tolv

månaderna och varit bosatt där utan avbrott sedan mer än tre år tillbaka tillämpas på en arbetstagare som, när denne upphör att arbeta, har uppnått den ålder som enligt lagstiftningen i denna medlemsstat krävs för rätt till ålderspension.

Den andra frågan

- 45 Med hänsyn till svaret på den första frågan saknas anledning att besvara den andra frågan.

Rättegångskostnader

- 46 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tionde avdelningen) följande:

Artikel 17.1 a i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG ska tolkas så, att för erhållande av permanent uppehållsrätt i den mottagande medlemsstaten före utgången av en fortlöpande bosättningsperiod på fem år, ska villkoren att arbetstagaren har arbetat i den mottagande medlemsstaten under åtminstone de senaste tolv månaderna och varit bosatt där utan avbrott sedan mer än tre år tillbaka tillämpas på en arbetstagare som, när denne upphör att arbeta, har uppnått den ålder som enligt lagstiftningen i denna medlemsstat krävs för rätt till ålderspension.

Underskrifter